

UZASADNIENIE

Zaskarżonym wyrokiem z dnia 20 września 2017 roku Sąd Rejonowy dla Łodzi Śródmieścia w Łodzi w sprawie z powództwa Ł. P. przeciwko K. K. o uznanie czynności prawnej za bezskuteczną: 1) uznał za bezskuteczną w stosunku do powoda Ł. P. umowę darowizny samodzielnego lokalu mieszkalnego stanowiącego odrębną nieruchomość, położonego w Ł. przy ul. (...), dla którego Sąd Rejonowy dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi XVI Wydział Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę wieczystą o numerze KW NR (...), zawartą aktem notarialnym z dnia 22 czerwca 2016 roku rep. A nr 2966/2016 pomiędzy D. K. a K. K. do wysokości wierzytelności powoda Ł. P. przysługującej mu wobec D. K., a wynikającej z prawomocnego wyroku wydanego przez Sąd Rejonowy dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi w dniu 25 kwietnia 2016 roku w sprawie o sygn. II C 1277/13; 2) zasądził od pozwanego K. K. na rzecz powoda Ł. P. kwotę 2.917 zł tytułem zwrotu kosztów procesu.

Powyższe rozstrzygnięcie zapadło w oparciu o ustalenie, że wyrokiem Sądu Rejonowego dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi z dnia 25 kwietnia 2016 roku, w sprawie o sygn. akt II C 1277/13 zasądzono od D. K. na rzecz powoda kwotę 10.000 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 7 listopada 2013 roku do dnia zapłaty oraz kwotę 1.208,50 zł tytułem kosztów procesu. Komornik Sądowy przy Sądzie Rejonowym w Zgierzu, w sprawie o sygnaturze akt Km 2720/16 prowadził egzekucję przeciwko dłużnikowi D. K. na wniosek powoda na podstawie tytułu wykonawczego w postaci opisanego wyżej wyroku, zaopatrzonego w klauzulę wykonalności w dniu 17 października 2016 roku. Powód nie otrzymał zapłaty należności objętych powyższym tytułem wykonawczym w żadnej części. W drodze umowy darowizny zawartej aktem notarialnym z dnia 22 czerwca 2016 roku rep. A nr 2966/2016 przed notariuszem S. P. w Kancelarii Notarialnej w P., samodzielny lokal mieszkalny stanowiący odrębną nieruchomość, dla którego Sąd Rejonowy dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi XVI Wydział Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę wieczystą o numerze KW NR (...), położonego w Ł. przy ul. (...), nabył syn D. K., K. K..

W dacie ww. darowizny samodzielny lokal mieszkalny stanowiący odrębną nieruchomość, dla którego Sąd Rejonowy dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi XVI Wydział Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę wieczystą o numerze KW NR (...), położony w Ł. przy ul. (...), stanowił – wedle ustaleń komornika - jedyny wartościowy składnik majątku D. K..

W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Rejonowy uznał, że powództwo podlega uwzględnieniu w całości. Powód dochodzi uznania czynności prawnej za bezskuteczną na podstawie art. 527 k.c., zgodnie z którym gdy skutek czynności prawnej dłużnika dokonanej z pokrzywdzeniem wierzycieli osoba trzecia uzyskała korzyść majątkową, każdy z wierzycieli może żądać uznania tej czynności za bezskuteczną w stosunku do niego, jeżeli dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli, a osoba trzecia o tym wiedziała lub przy zachowaniu należytej staranności mogła się dowiedzieć. Przesłanki akcji pauliańskiej, które muszą być spełnione kumulatywnie, są zatem następujące: istnienie wierzytelności objętej ochroną, dokonanie czynności prawnej przez dłużnika (w przedmiotowej sprawie D. K.) z pokrzywdzeniem wierzycieli, która to przesłanka wymaga wykazania, że skutek danej czynności dłużnik stał się niewypłacalny albo stał się niewypłacalny w wyższym stopniu, niż był przed dokonaniem czynności, uzyskanie korzyści majątkowej przez osobę trzecią, świadomość dłużnika, że działa z pokrzywdzeniem wierzycieli, wiedza osoby trzeciej o działaniu dłużnika z pokrzywdzeniem wierzycieli.

Wszystkie ww. przesłanki obowiązany jest udowodnić powód, jednakże jeżeli skutek czynności prawnej dłużnika dokonanej z pokrzywdzeniem wierzycieli uzyskała korzyść majątkową osoba będąca w bliskim z nim stosunku, domniemywa się, że osoba ta wiedziała, iż dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli. Ponadto zgodnie z art. 528 k.c. jeżeli osoba trzecia uzyskała korzyść majątkową bezpłatnie, wierzyciel może żądać uznania czynności za bezskuteczną, chociażby osoba ta nie wiedziała i nawet przy zachowaniu należytej staranności nie mogła się dowiedzieć, że dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli.

W niniejszej sprawie powód wykazał wszystkie ww. przesłanki. Istnienie wierzytelności objętej ochroną wynika z wyroku Sądu Rejonowego dla Łodzi-Śródmieścia w Łodzi z dnia 25 kwietnia 2016 roku, w sprawie o sygn. akt II C

1277/13. Sąd w niniejszej sprawie nie jest władny oceniać zasadności wyroku. Skarga pauliańska nie zmierza bowiem do zasądzenia roszczenia pieniężnego, jej celem nie jest rozstrzygnięcie o zasadności wierzytelności, lecz jedynie uznanie za bezskuteczną czynności prawnej dokonanej przez dłużnika z osobą trzecią.

Przechodząc do pozostałych przesłanek skargi pauliańskiej, Sąd Rejonowy stwierdził, że powód udowodnił pokrzywdzenie wierzyciela. Czynność prawna została dokonana z pokrzywdzeniem wierzycieli, jeżeli skutek danej czynności dłużnik stał się niewypłacalny albo stał się niewypłacalny w wyższym stopniu, niż był przed dokonaniem czynności, przy czym niewypłacalność dłużnika ocenia się na chwilę wystąpienia wierzyciela ze skargą pauliańską. Dłużnik jest niewypłacalny, jeżeli jego majątek nie wystarcza na pokrycie długów. Niewypłacalność dłużnika może być dowodzona wszelkimi możliwymi środkami, zatem nie jest konieczne przedstawienie postanowienia o umorzeniu egzekucji ze względu na brak majątku. Powód wykazał niewypłacalność dłużnika w oparciu o załączone akta komornicze, z których wynika, że wszelkie czynności egzekucyjne kierowane do majątku dłużnika D. K. były bezskuteczne wobec braku tego majątku.

Między czynnością prawną dłużnika a pokrzywdzeniem wierzyciela musi istnieć związek przyczynowy, jednak nie mamy tutaj do czynienia z normalnym związkiem przyczynowym, lecz czynność prawna dłużnika musi stanowić warunek *conditio sine qua non* jego niewypłacalności, choćby nie stanowiła nawet jedynej przyczyny niewypłacalności. Niewątpliwie D. K. wyzbył się składnika majątku bez ekwiwalentu, co spowodowało powiększenie niewypłacalności, bowiem już w chwili dokonywania darowizny był on niewypłacalny, o czym świadczy trwająca już wówczas egzekucja komornicza. Odnosząc się do kolejnej przesłanki, tj. uzyskania korzyści majątkowej przez osobę trzecią, niewątpliwie pozwany taką korzyść uzyskał bowiem stał się właścicielem samodzielnego lokalu mieszkaniowego bez jakiegokolwiek ekwiwalentu (umowa darowizny).

Zgodnie z art. 529 k.c. jeżeli w chwili darowizny dłużnik był niewypłacalny, domniemywa się, iż działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli. To samo dotyczy wypadku, gdy dłużnik stał się niewypłacalny wskutek dokonania darowizny.

W toku procesu powód wykazał dokumentami z akt komorniczych, że dłużnik dokonując darowizny pozbył się jedyne wartościowego składnika swojego majątku, a zatem zachodzi domniemanie z ww. przepisu, którego pozwany nie obalił. Abstrahując od powyższego, nie budzi również wątpliwości świadomość dłużnika o pokrzywdzeniu wierzyciela. Dla przyjęcia wiedzy dłużnika wystarcza świadomość dłużnika, że skutek dokonania czynności prawnej z osobą trzecią może spowodować niemożność zaspokojenia się wierzycieli z jego majątku, przy czym pokrzywdzenie wierzycieli nie musi być zamiarem dłużnika, wystarczy, żeby dłużnik takie pokrzywdzenie przewidywał. Dłużnik w dniu dokonania darowizny miał wiedzę o wydanym wyroku zasądzającym od niego należność na rzecz powoda. Miał też świadomość, że wyzbywając się prawa do lokalu mieszkaniowego wyzbywa się tym samym jedyne składnika majątku, z którego potencjalnie mógłby się zaspokoić wierzyciel, trudno bowiem inaczej wytłumaczyć racjonalnie dokonanie darowizny na rzecz małoletniego syna w bezpośrednim okresie po wydaniu ww. wyroku.

Wobec domniemania wynikającego z art. 527 § 3 k.c. powód nie miał obowiązku wykazywania świadomości pozwanego pokrzywdzenia wierzycieli, lecz to na pozwanym spoczywał ciężar udowodnienia okoliczności przeciwnej, czego nie uczyniono. W orzecznictwie i piśmiennictwie wskazuje się bowiem, że o istnieniu bliskiego stosunku pomiędzy dłużnikiem a osobą trzecią decydują zwykle więzy rodzinne (pokrewieństwo, powinowactwo). Bliska więź prawno-rodzinna stanowi zatem podstawę domniemania faktycznego, że dane osoby pozostają w bliskim stosunku w rozumieniu art. 527 k.c. W odniesieniu do tej kwestii, punktem rozważań winien być ciężar dowodu. Domniemanie zawarte w art. 527 § 3 k.p.c., dotyczące osób pozostających z dłużnikiem w bliskim stosunku oznacza, że ciężar dowodzenia został przerzucony w tym wypadku na pozwanego, który winien wykazać, że nie posiadał wiedzy na temat sytuacji ojca i okoliczności, w jakich nabywa prawo własności lokalu. Dokonana pod tym kątem analiza przedstawionych dowodów prowadzi do wniosku, że strona pozwana nie sprostała ciężarowi dowodu.

Nawet gdyby jednak pozwany wykazał, że nie wiedział o sytuacji majątkowej ojca, to zastosowanie w niniejszej sprawie miałby art. 528 kc. Zgodnie z treścią powołanego przepisu, jeżeli skutek czynności prawnej dokonanej przez

dłużnika z pokrzywdzeniem wierzycieli osoba trzecia uzyskała korzyść majątkową bezpłatnie, wierzyciel może żądać uznania czynności za bezskuteczną, chociażby osoba ta nie wiedziała i nawet przy zachowaniu należytej staranności nie mogła się dowiedzieć, że dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzycieli. Tym samym, nawet obalenie domniemania z art. 527 § 3 k.c. nie wpłynęło by na treść rozstrzygnięcia w niniejszej sprawie, ponieważ pozwany otrzymał prawo własności nieruchomości pod tytułem darmym.

Na zakończenie niniejszych rozważań należy jeszcze wspomnieć o art. 533 kc. Stosownie do treści tego przepisu, osoba trzecia, która uzyskała korzyść majątkową wskutek czynności prawnej dłużnika dokonanej z pokrzywdzeniem wierzycieli, może zwolnić się od zadośćuczynienia roszczeniu wierzyciela żądającego uznania czynności za bezskuteczną, jeżeli zaspokoi tego wierzyciela albo wskaże mu wystarczające do jego zaspokojenia mienie dłużnika.

Osobie trzeciej może zależeć na zachowaniu korzyści uzyskanej od dłużnika. Może ona, zatem zwolnić się od zadośćuczynienia roszczeniu wierzyciela, jeżeli sama go zaspokoi albo wskaże mienie dłużnika wystarczające dla zaspokojenia (i zarazem nadające się do egzekucji). Przysługuje jej zatem, jako zobowiązanej do znoszenia prowadzonej przez wierzyciela egzekucji, upoważnienie przemienne umożliwiające zwolnienie się z tego zobowiązania w inny sposób.

Zaspokojenie wierzyciela w rozumieniu art. 533 k.c. polega na spełnieniu na jego rzecz świadczenia o wartości uzyskanej przez osobę trzecią korzyści. Nie jest zatem konieczne zaspokojenie wierzyciela w pełnej wysokości. To samo dotyczy wartości wskazanego przez osobę trzecią mienia dłużnika "wystarczającego" do zaspokojenia wierzyciela.

Strona pozwana nie zgłosiła jednak zarzutów z art. 533 k.c., a tym bardziej nie zaspokoiła wierzyciela ani nie wskazała mienia dłużnika wystarczającego do zaspokojenia wierzyciela.

Rozstrzygnięcie w przedmiotowej sprawie oznacza, że zaskarżone czynności zachowują ważność, ale są one bezskuteczne tylko w stosunku do wierzyciela, który czynności te zaskarżył, natomiast w stosunku do innych osób, a w szczególności między dłużnikiem a osobą trzecią, która uzyskała korzyść majątkową, oraz w stosunku do innych wierzycieli czynności te pozostają nadal skuteczne (jest to tzw. bezskuteczność względna).

O kosztach procesu Sąd Rejonowy orzekł na podstawie art. 98 k.p.c., przyjmując że skoro powód wygrał proces należy się mu od pozwanego zwrot poniesionych kosztów. Na koszty te złożyły się: opłata stosunkowa od pozwu w kwocie 500 zł., koszty zastępstwa procesowego w wysokości 2.400 zł. ustalone zgodnie z § 2 pkt 4 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 roku w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz. U. z 2015r. poz. 1804 z późn. zm.) oraz opłata skarbową od pełnomocnictwa w kwocie 17 zł.

Opisany wyrok zaskarżył apelacją pozwany, wnosząc o jego uchylenie i oddalenie powództwa a także zasądzenie zwrotu kosztów sądowych.

Zaskarżonemu orzeczeniu zarzucił naruszenie:

- art. 233 § 1 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. poprzez jego niewłaściwe zastosowanie polegające na przekroczeniu przez Sąd I instancji granic swobodnej oceny materiału dowodowego w szczególności przez nieuwzględnienie powołanych przez pozwanego okoliczności, że dłużnik posiada inny majątek z którego mógłby zaspokoić wierzyciela a więc trudno mu przypisać działanie na jego szkodę kwestionowaną czynnością i w tym zakresie oddalenie wniosków dowodowych pozwanego, a także szereg innych przepisów skutkujących wydaniem rażąco sprzecznego z przepisami i zasadami współżycia społecznego rozstrzygnięcia,

- art. 528 i 529 k.c. poprzez ich bezpodstawne zastosowanie i przyjęcie, że dłużnik jest niewypłacalny i działa z pokrzywdzeniem wierzyciela, którym jest powód,

- art. 102 k.p.c. poprzez jego niezastosowanie i obciążenie pozwanego kosztami procesu w sytuacji gdy jego sytuacja materialna i finansowa nie pozwala na ich uiszczenie i uzasadnia zastosowanie wyjątku od reguły znajdującego się w tym przepisie.

W odpowiedzi na apelację powód wniósł o jej oddalenie w całości, zasądzenie od pozwanego na rzecz powoda kosztów postępowania apelacyjnego, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja jest niezasadna.

Na wstępie rozważań należy wskazać, że Sąd II instancji rozpoznając apelację, uznał stan faktyczny ustalony przez Sąd Rejonowy za prawidłowy i zgodny z zebraniem w sprawie materiałem dowodowym, a w konsekwencji na podstawie art. 382 k.p.c. przyjął jego ustalenia za własne.

Nie zasługuje na uwzględnienie podnoszony w apelacji zarzut naruszenia przez Sąd Rejonowy art. 233 § 1 k.p.c. poprzez przekroczenie zasady swobodnej oceny dowodów, brak wszechstronnego rozważenia materiału dowodowego, przeprowadzenie postępowania dowodowego wybiórczo, wbrew zasadom logicznego rozumowania i doświadczenia życiowego.

W doktrynie i judykaturze panuje zgoda co do tego, że z uwagi na przyznaną sądowi swobodę w ocenie zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego, zarzut naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. może być uznany za zasadny jedynie wtedy, gdy podstawą rozstrzygnięcia uczyniono rozumowanie sprzeczne z zasadami logiki bądź wskazaniem doświadczenia życiowego. Dlatego w sytuacji, gdy na podstawie zgromadzonych dowodów możliwe jest wyprowadzenie konkurencyjnych wniosków co do przebiegu badanych zdarzeń, dla podważenia stanowiska orzekającego sądu nie wystarcza twierdzenie skarżącego o wadliwości poczynionych ustaleń odwołujące się do stanu faktycznego, który w przekonaniu skarżącego odpowiada rzeczywistości. Konieczne jest wskazanie jakich to konkretnie uchybień w ocenie dowodów dopuścił się orzekający sąd naruszając w ten sposób opisane wyżej kryteria, wiążące w ramach swobodnej oceny dowodów (tak np. K. F. - G. w: Kodeks postępowania cywilnego, pod red. A. Z., W. 2006, tom I, s. 794, 795, por. także wyrok Sądu Apelacyjnego w Poznaniu z dnia 9 kwietnia 2008r., I ACa 205/08, L., w którym stwierdzono: „Fakt, że określony dowód został oceniony niezgodnie z intencją skarżącego, nie oznacza naruszenia art. 233 § 1 KPC. Ocena dowodów należy bowiem do sądu orzekającego i nawet w sytuacji, w której z dowodu można było wywieść wnioski inne niż przyjęte przez sąd, nie dochodzi do naruszenia art. 233 § 1 KPC”; Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 grudnia 2005r., III CK 314/05, Orzecznictwo w Sprawach (...)/, w którego tezie stwierdzono, że: „Do naruszenia przepisu art. 233 § 1 KPC mogłoby dojść tylko wówczas, gdyby skarżący wykazał uchybienie podstawowym regułom służącym ocenie wiarygodności i mocy poszczególnych dowodów, tj. regułom logicznego myślenia, zasadzie doświadczenia życiowego i właściwego kojarzenia faktów”.

Odnosząc powyższe do stanowiska skarżącego uznać trzeba, iż nie sprostął on opisanym wymogom formułowania analizowanego zarzutu, a jego stanowisko jest wyrazem polemiki ze stwierdzeniem Sądu Rejonowego przyjętym u podstaw zaskarżonego wyroku, iż dłużnik nie posiada innego majątku, z którego mógłby zaspokoić wierzyciela. Wbrew twierdzeniom skarżącego brak było dowodów wskazujących na okoliczność przeciwną. Należy podnieść, że prowadzona egzekucja przeciwko dłużnikowi od października 2016r. jest nieskuteczna. Należy zaznaczyć, że sam pozwany zeznał, że jego ojciec ma działkę ale nie potrafił określić jaka jest forma własności, ani nie znał adresu działki. Zeznania te nie mogły zatem stanowić wiarygodnego dowodu, wskazującego na posiadanie przez dłużnika majątku, z którego wierzyciel mógłby się zaspokoić.

W takich okolicznościach słusznie Sąd Rejonowy zastosował art. 528 k.c. i 529 k.c. uznając, że dłużnik był niewypłacalny i działał z pokrzywdzeniem wierzycieli. Udowodnione zostało, że dłużnik dokonując darowizny pozbył się jedyne wartościowego składnika swojego majątku i stał się niewypłacalny. A zatem zachodziło domniemanie, którego pozwany nie obalił, że dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia swojego wierzyciela. Prawidłowo

ocenil Sąd Rejonowy, że powód mógł żądać wobec pozwanego uznania czynności prawnej za bezskuteczną, ponieważ pozwany otrzymał od dłużnika nieruchomości pod tytułem darmym (umowa darowizny), a w świetle art. 528 k.c. wiedza pozwanego, czy dłużnik działał ze świadomością pokrzywdzenia wierzyciela (powoda) nie była wymagana.

Nie zasadny jest zarzut naruszenia przez Sąd Rejonowy art. 102 k.p.c. poprzez brak całkowitego odstąpienia od obciążenia pozwanego kosztami procesu na rzecz powoda. Wskazać trzeba na stanowisko judykatury, wedle którego „sposób skorzystania z art. 102 k.p.c. jest suwerennym uprawnieniem jurysdykcyjnym sądu i do jego oceny należy przesądzenie, czy wystąpił szczególnie uzasadniony wypadek, który uzasadnia odstąpienie, a jeśli tak, to w jakim zakresie, od generalnej zasady obciążania kosztami procesu strony przegrywającej spór, (tak SN w postanowieniu z dnia 17 listopada 2010r., II PZ 38/10, LEX nr 687034 oraz w wyroku z dnia 27 maja 2010r., II PK 359/09, LEX nr 603828 i podobnie w postanowieniu z dnia 13 grudnia 2007r., I CZ 110/07, LEX nr 621775). Powyższe oznacza, że ingerencja sądu odwoławczego może nastąpić jedynie w wypadkach, gdy granice swobody oceny okoliczności sprawy in concreto zostały przekroczone, co jednak w niniejszej sprawie nie miało miejsca. W apelacji pozwany nawet nie wskazał tych okoliczności poza powołaniem się na sytuację majątkową i finansową i ogólnym stwierdzeniem, że w sprawie winien znaleźć zastosowanie art. 102 k.p.c. i skutkować w całości odstąpieniem od obciążenia pozwanego kosztami procesu na rzecz powoda. Przy czym okoliczność, że pozwany został zwolniony od kosztów sądowych nie warunkuje zastosowania art. 102 k.p.c.

Z przedstawionych powyżej powodów Sąd Okręgowy uznał, iż apelacja nie zawiera uzasadnionych zarzutów mogących podważyć stanowisko Sądu Rejonowego, a tym samym jako bezzasadna podlega oddaleniu na podstawie art. 385 k.p.c.

Z tych samych względów co opisane powyżej, Sąd Rejonowy nie zastosował art. 102 k.p.c. O kosztach postępowania apelacyjnego orzeczono na podstawie art. 98 § 1 i § 3 k.p.c., w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. zasądzając od pozwanego na rzecz powoda kwotę 900 zł stanowiącą wynagrodzenie pełnomocnika, stosownie do treści § 10 ust.1 pkt 1 w zw. z § 2 pkt. 4 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie opłat za czynności radców prawnych z dnia 22 października 2015 r (Dz.U. 2015.1804).

W punkcie 3 wyroku Sąd Okręgowy przyznał i nakazał wypłacić ze Skarbu Państwa – Sądu Rejonowego dla Łodzi Śródmieścia w Łodzi na rzecz adwokata J. S. kwotę 1.107 zł tytułem zwrotu kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej pozwanemu z urzędu w postępowaniu apelacyjnym. Jej wysokość została ustalona odpowiednio do § 8 pkt 4 w zw. z § 16 ust. 1 pkt 1 i § 4 pkt. 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu z dnia 3 października 2016 r (Dz.U. z 2016 r, poz. 1714). Jest to wynagrodzenie równe 75% stawki minimalnej (900 zł) powiększone o stawkę VAT, tj. stanowiącą kwotę 207 złotych.